

יום	יום לחדש	יום מוה"ר	ליקוטי ה"א	ליקוטי ה"ב	מסנה ברוך ה"א	עלים לתרופה	שולחן ערוך
שבת	ו'	יא.	פב	חזרה	תקפא-פב	ב, ג, ה.	
א	ז'	יא:	פג	פד:	תקפג-פד	ה, ה.	
ב	ח'	יב.	פד	פה.	תקפד-פו	ו, א.	
ג	ט'	יב:	פה	פה:	תקפו-פח	ב, ג, ה.	
ד	י'	יג.	פו	פו.	תקפט-צ	א, ב, ה.	
ה	יא'	יג:	פז	פז:	תקצא-צב	ג, ד, ה.	
ו	י"ב	יד.	פח	חזרה	תקצג-צד	ה, ו, ז.	

בקרני אהרן

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

339 | פרשת נח | ו' חשוון תשפ"ד

דבר המערכת

בימים טרופים אלו, כאשר עם ישראל זקוק לרחמי שמים מרובים, הן בגשמיות, והן ברוחניות להינצל משטף המים הזידונים של קלקולי האמונה, ומ'חיות הטבע' הדורסים וטורפים מנסים לצוד נפשות תמימים ולהעבירם על דעת קונם חלילה - מתעצם ביותר האשירנו' אותו הרגיל רבי נתן בפי המקורבים לצדיק על גודל הזכייה שזכינו לה, ללכת בנתיבות אמת של רבינו הקדוש אשר הכין לנו את ההשקפה הטהורה לכל זמני החושך והבלבול, לבל תמוט רגלינו חלילה.

כך שפר חלקם של חברי 'חבורות הבחורים' שיחיו, שהתכנסו כולם כקטן כגדול כאיש אחד בלב אחד בימים אלו לחתום מחדש על תקנות החבורות, אותם ייסד נאמנה מורינו הגה"צ הגרי"מ שכטער שליט"א, להעמיד חומה בצורה נגד פגעי הרחוב הקלוקל, ולהתאחד יחד לשאוב מים נאמנים ממעיניו הקדוש של רבינו הקדוש תמידין כסדרן. מי ישער גודל קידוש ה' כאשר בדור פרוץ כזה יקבלו עליהם עול בשמחה לגדור גדר ולעמוד בפרץ בחדוות עולמים, אשרי חלקם!

כך גם זכו חברי הכוללים המופלגים שיחיו, בעת פתיחת זמן החורף הבעל"ט בשבוע זה, להתחזק יחדיו בעתים קשים הללו במעיינות אמונה מפי ראשי כוללים ומגידים חשובים שליט"א על יקרת התורה בכלל ועל עוצם החשיבות להתנדד דוקא עתה מכל ריח של חדשות הרחוב ולהתעצם בקבלת עול התמדה וגייעה אמיתית כראוי כי רק היא מגנא ומצלא.

גם חבורות האברכים התחדשו ביתר שאת להקים מבצרי קודש נגד כל רוחות זרות ולהתחדש לקבל דין מן דין באור האמונה הטהורה מדי שבוע בשבוע, כי רק זה יעמוד לנו למגן ומחסה מכל צד ברוחניות ובגשמיות.

נזכור ונשמור את אזהרת רבי נתן לבנו בעת צרה: "רק חזק ואמץ וחטוף ואכול נהמא דאורייתא בכל יום ויום בכל הטרדות וההרפתקאות העוברים עליך כי היא חייך לנצח, וזה היום שאתה עומד לא יהיה לך עוד לנצח" (עלים לתרופה, רעא).

העורכים

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

בעת מלקחית העולם הראשונה שמעו פעם את רבי אברהם ב"ר נחמן איך שצוּעק מִרְהַב צְצִיּוֹן רַבְנוֹ: "כְּבֵר מִסְפִּיק דָם נִשְׁפָּךְ" = "שׁוֹיֵן יִגְנוֹג בְּלוֹט פִּאָרְגָאָן".

(שיח שרפי קודש)

פִּצֵר לָהּ, וְיִשְׁבֶּת

ואנו מחויבים להאמין בהם, כי הם יודעין להורות לנו הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה".

אבל יש באמונת חכמים זו חלק נוסף; אחד מחלקי האמונה העצומים שחכמי האמת לימדו אותנו הוא: **להאמין בעצמנו**, שה' חפץ בעבודתנו הפעוטה גם כאשר המעשים נראים בעינינו כה דלים ובזויים, כי אצל ה' יתברך יקר מאד כל נקודת התאמצות לתשובה ממקום שהוא.

רבי נתן מביא בשם האריז"ל, (שער הפסוקים, פ' שמות) שאנשי דור המבול והפלגה היו גלגול מניצוצי חטא אדם הראשון, וחטאו של אדם הראשון בעצמו היה פגם אמונת חכמים שלא האמין בעצמו, וכלשון קדשו (ליקוטי הלכות, פקדון ה, ז): "חטא אדם הראשון כידוע שפגם באמונת חכמים, כי אף על פי שהוא נברא יחידי ולא היו אז עדין חכמים בעולם כי אם הוא לבדו, אף על פי כן היה צריך ביותר לאמונת חכמים, דהיינו להאמין בעצמו. **כי אם היה האדם מאמין בעצמו שנשמנו גבוהה מאד מאד, כי יפילו הנשמה של הפחות שבישראל גבוהה מאד ובו תלויים כל העולמות עליונים ותחתונים, בודאי לא היה עובר שום עבירה ולא היה פוגם שום פגם!** וכל הפגם של אדם הראשון היה על ידי חוה אשתו שניסתה לדברי הנחש ואחר כך גרמה שהכניסה כפירות גם בלב אדם הראשון בעצמו, שנפל בדעתו ולא האמין בעצמו בעוצם כוחו ומעלתו שהיתה גבוהה ונשגבה מאד, עד שאכל מעץ הדעת טוב ורע, שמאז נמשך זוהמת הנחש שמשם כל הפגמים של הדורות הקודמים דור המבול ודור הפלגה".

רבי נתן מרחיב שם על חובת חלק אמונת חכמים זה, להאמין בעצמנו: "כי אנחנו צריכים אמונת חכמים בכל הבחינות, וביותר צריך להתחזק ולהתגבר להאמין בעצמו, להאמין שגם מעט עבודתו ועסקו בתורה יקר מאד אצל ה' יתברך, אף על פי שלפי שכלו וידיעתו בעצמו הוא רחוק מאד מה' יתברך, אף על פי כן צריך להאמין באמונה שגם מעט הנקודות הטובות שבו יקרים מאד אצל ה' יתברך".

זהו השורש פורה ראש ולענה שהצמיח את חטאי דור המבול ודור הפלגה; אם היו מאמינים לחכמי דורם שגם להם יש תקוה ושגם נקודות התשובה הזעירות שלהם יקרות מאד, בודאי היו שבים בתשובה שלימה ולא היו נופלים כל כך.

הבה נדע ונאמין לחכמי האמת שמגלים לנו על עצמנו: "שרחמינו יתברך לא כלים לעולם, שאפילו אם אין האדם יכול לשוב בתשובה כראוי לפי מעשיו כמו בעלי תשובה הקדמונים שהיו מתענים ומסגפים עצמן הרבה מאד כידוע, אף על פי כן חלילה חלילה למנוע ח"ו מחמת זה מתשובה, **כי גם נקודה טובה אחת של בחינת תשובה יקר מאד בעיני ה' יתברך, ואף על פי שתשובתו בקטנות גדול, יקר הוא בעיני ה' יתברך"** (שם, תפילת המנחה ז, מ).

נעשה את שלנו בחטיפת נקודות טובות של תשובה, וה' יגמור בעדנו להשיבנו בתשובה שלימה באמת, שתביא לנו מהרה את הגאולה השלימה.

מאורעות מחרידים שכאלו, זוועות נוראות, חרדות, סכנות ופחדים, ה' ישמרנו. זה ברור שצריך לשוב בתשובה, אבל מה לעשות; הוא חש כזה רפה אונים ודל כח רוחני. אמנם הוא קיבל על עצמו קבלות כלשהן לגדור עצמו קצת, אבל הוא בטוח שלא לזה מתכוונים בשמים, שם בוודאי רוצים מהפך אמיתי לטובה, ועדיין הוא רחוק מאד מכך. מה אם כן שווה כל ה'תשובה' המוקטעת והעניה שלו, אם אפשר לקרוא לזה בכלל 'תשובה'.

כאשר אנו לומדים בתורה על עונשי שמים קשים שניתנו לעוברי עבירה, רגילים אנו להתעורר להישמר יותר מאותם עוונות חמורים. ולדוגמא, כאשר אנו לומדים בפרשתנו על חומרת העונש המר של דור המבול שנמחו מן העולם עם כל היקום כולו בעוון פגמי הקדושה והגזל, או על עונש דור הפלגה שנענשו קשות על פגם האמונה, הרי שההתעוררות היא על חומרת עוונות אלו ותוצאותיהן המרות, ומכאן לוקחים מוסר גם לגבינו לפרוש ולגדור עצמנו יותר בעניינים אלו. אבל חכם ופיקח מתעורר לחקור לעומק, איך הגיעו דורות אלו למעשים חמורים ונוראים אלו. זוהי התבוננות התשובה האמיתית, לחפש את השורש המקולקל בנפש שגורם לבוא לדרכים שפלים אלו, ולא לומר די בהבנת התוצאה המעשית.

הבה נשמע למה שרבי נתן מלמדנו על שורש השורשים בקלקולם של דור המבול ודור הפלגה, וכה הם דבריו הבהירים (ליקוטי הלכות, פסח ו, א): "**כל הקלקול של דור המבול ודור הפלגה, היה על ידי פגם אמונת חכמים**, כמו שכתוב 'לא יפנה דרך כרמים', ופירש רש"י שרמיהם הם הצדיקים, שהיו נשבעין לבל לנפות לדרכם של הצדיקים האמתיים העומדים ברומו של עולם. **כי בכל דור ודור היו בודאי צדיקים גבוהים אמתיים, כגון מתושלח ונח וכיוצא בהם, ואם היו מאמינים בהם, היו זוכים על ידם לאמונה הקדושה ולדרך ישרה לעבודתו יתברך והיו ניצולים מן המבול ושאר צרות**, ואיבדו העולם הזה והעולם הבא על ידי פגם אמונת חכמים".

זה נשמע רחוק כל כך; מי היה מעלה על דעתו שמושחתים שכאלו שהביאו עליהם חמת מלכו של עולם בצורה הכי קשה בתולדות ימי תבל, סובלים בשורש 'רק' מעבירה שנראית לכאורה קלה. אבל כך ראו ולמדו חכמי אמת, שמי שלא מתחבר לאמונת חכמים בעולם שקרי זה, יכול להגיע לחמורי חמורות ר"ל.

רק על ידי אמונת חכמים ניתן להינצל מן השקר של כל הבלי עולם הזה. אדם יוכל לעבור את שבעים שנותיו בתאות ממון או במחלוקת ורדיפת שררה וכבוד ושאר טפלים ושקרים שאינם אלא מקור יסורים, ורק על ידי התחברות לאמונת חכמים - לקבל מהם את האמת האמיתית - ניתן לילך בדרך האמת, וכפי שרבי נתן ממשיך שם: "**וכן בכל דור עיקר התקוה ליכות לתכלית הנצחי הוא על ידי אמונת חכמים אמתיים** אשר זכו להתגבר על יצרם והפכו פניהם מהבלי העולם הזה לגמרי ובחרו בחיים אמתיים ויגעו וטרחו בניגעות גדולות לשמו יתברך עד שזכו למה שזכו,

דרכי הקירוב!

שנים שנים באו אל נח אל התבה
ופירש רש"י: "באו אל נח - מאליהו".

מהפסוק הזה למדו אנ"ש לימוד נפלא לגבי ההתנהגות הנכונה בעניני קירוב נפשות בלי פרסום. וכך מסופר על אחד מגדולי אנ"ש בפולין:

"סיפר לי ר' אפרים ל' זצ"ל מגודל ענוותנותו ואמונת צדיקים של חבירו ר' פנחס ל' זצ"ל באנ"ש. בימי נעוריו בתחילת התקרבותו רצו כמה אדמו"רים לעזור לו בפרנסתו, כי היה אדם גדול, והסמיכוהו לאדמו"ר. ודרכו היה, שמי שבא אליו היה מקרבו לענייני ודעת רבינו זצ"ל. וחשב שזה לטובה לענייני ודעת רבינו מה שנעשה אדמו"ר, ונהג כן איזה זמן בחשבו שדרכו נרצה, כי כוונתו לשם שמים, לקרב הרבה אנשים על ידי זה.

באיזה יום הגיע אליו מכתב מאנ"ש מעיר ווארשא, והיה תוכן המכתב שאצל תיבת נח כתיב "באו", ואת אומרת, מי שהיה צריך לבוא אל התיבה בא מעצמו. וזה המזל לו, שמי שצריך להתקרב לדעת הצדיק האמת, הוא בא מעצמו, בלי עזרה ופעולה שכזאת שהיא נגד דעת אנ"ש.

ותיכף אחר קריאת המכתב, הוריד את השטריימל שלבש במשך השבוע, והאיצטלא דרבנן, וביטל דעתו נגד דעת אנ"ש, והתנהג בדרכם כל ימי חייו, בלי שום פרסום וכבוד" (עונג שבת, פתיחה, פרק ג אות ג).

וכך היה לעולמים, שכל מי שהתקרב לאורו של רבינו עזב דרכי הפרסום, וכמסופר לדוגמה ב'כוכבי אור' על הרה"ק רבי יצחק יהודה מטעפליק:

"ר' יצחק יהודה ז"ל מטעפליק קודם התקרבותו לאדמו"ר ז"ל היה מפורסם וכמה אנשים מעיירות רבות היו נותנים לו פדיונות, ואחר כך כשהכיר אמתו של אדמו"ר ז"ל, עזב והרחיק מעל עצמו הנהגת פרסומו, וקיבל על עצמו עול עבודתו יתברך בתמימות ופשיטות. ולא הסב את פניו גם מכל החרפות והבושות שהיו לו מחמת זה, וישב אל ה' בכל לבו ונפשו, כשאר אנשי אדמו"ר ז"ל" (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, כז).

וכבר פסק רבינו את פסוקו ואמר: "בזמן הזה אין בנמצא שירצה אחד התנשאות לשם שמים כמו בדורות הראשונים, על כן עכשיו אסור לרדוף אחר התנשאות, אלא יברר מן הכבוד וההתנשאות באמת" (ליקוטי עצות, כבוד לד).

המבול הנורא של אחרית הימים

האחר המבול הגדול ששטף והציף את העולם, שלח נח אשר בתיבה את היונה פעמיים 'לראות הקלו המים מעל פני האדמה'. 'ותבוא אליו היונה לעת ערב, והנה עלה זית טרף בפייה. וידע נח כי קלו המים מעל הארץ'.

"עלה הזית" אשר בפייה של היונה, היא זאת שסימלה את סוף המבול, ותחילתו של עולם חדש. וכאז כן עתה; 'עלה הזית' מלמד אותנו כיצד לשרוד ולעבור את המבול, ולבנות את העולם מחדש!

"הזית הזה הביא אורה לעולם בימי נח" (מדרש רבה, וקרא לא, י), והזית הזה מביא לנו עד היום אורה, בכך שהוא מאיר את עינינו ומלמד אותנו, איך להחזיק מעמד במבול שכזה; מבול של בלבולים, תאוות וכפירות.

מהו 'עלה זית' זה? ומה המשמעות שלו עבורנו, במבול של ימינו? 'עלה הזית' - דורשים חז"ל - מרמז על נרות המנורה ונרות החנוכה אשר אנו מדליקים ב'שמן זית' (מדרש רבה). וכך כותב הזוהר הקדוש (זוהר חדש, נח): "והנה עלה זית טרף בפייה. לולי שהעיר הקדוש ברוך הוא רוח הכהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת יהודה מן העולם!"

ומהותה הפנימי של הדלקת הנרות בשמן זית זך - מגלה מוהר"ג - הוא: להדליק את הרצון הזך! להבעיר את נר הנשמה, נר הכיסופים והגעגועים, ולא להזניחם, יהיה מה שיהיה...

"כי הנשמה קרויה נר, ועיקר שורש הנשמה הוא בחינת רצון ועל כן נקראת נר כי תוקף הרצון הוא בחינת אור ונר שמאיר האדם בכל מיני חושך וצלמות" (ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, מד).

בתוך החושך הגדול, להדליק את הרצון האמיתי, ולהרים עיניים לשמים: טאטע, אני בכל זאת רוצה! איך ויל פארטו!...

וכשנזכר אף להוציא את הכיסופים בפה מלא לפני השם יתברך - אין לשער ולתאר גודל ההצלחה והישועה שנזכה על ידי זה!

שכן: 'על ידי השיחה שמשתיים ומדברים בינו לבין קונו ומוציאין בפה הכיסופים והרצונות טובים שלו, מה שהוא נכסף ומשתוקק ומתגעגע לצאת מהרע שלו ולזכות לטוב אמיתי, ומתפלל ומתחנן לפני השם יתברך על זה. על ידי זה הוא מוציא הנפשות טובות מכח אל הפועל, ועל ידי זה זוכה לפעול בקשתו וזוכה לצייר אותיות התורה לטוב ומחיה ומקיים הכל וממשיך טובה וברכה בכל העולמות ונעשים פעולות טובות בעולם ומעורר לתשובה כמה נפשות על ידי הדבור הזה שמדבר בינו לבין קונו. כי ענין זה של כיסופין ורצונות טובים ולהוציאם בפה מלא הוא יקר מאד, וצריך כל אדם להרגיל עצמו לעסוק בזה הרבה בכל יום, ועל ידי זה יכולים להחזיר כל העולם למוטב!' (השתפכות הנפש, אות נו).

פנינים מאירים וחיידושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים זי"ע מתוך רשימתו של הגר"ם שכמעט שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת נח

הטובה שהיה לאנשי דור המבול

אמר רבי יצחק מי גרם להם (לאנשי דור המבול) שימרדו בי, לא על שהן זויעין ולא קוצרין (מרוכ טובה מרדו בהקב"ה) דאמר רבי יצחק אחת לארבעים שנה היו זורעים (והיה מספיק להם לארבעים שנה), ומהלכין מסוף העולם ועד סופו לשעה קלה ומתלישין ארזי לבגון בהליכתן, והיו אריות ונמרים חשונים בעיניהם ככנימה בבשרו, הא כיצד? (אם לא היה להם קור וחום כיצד היה העולם שלהם) היה להם אויר יפה כמון הפסח ועד העצרת (שאויריו ממוזג יפה ונעים).

עד כמה גדול השלום

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים (בראשית יא, א). אנשי דור הפלגה על ידי שהיו אוהבים זה את זה שנאמר ויהי כל

המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא.

בית המקדש הראשון - מקום המקדש באגדת חז"ל

סיוע הקליפות בכנין ה"מגרל"

ותהי להם הלבנה לאבן וגו' (בראשית יא, ג). רבי הונא אמר הוות מצלחת בידן (המלאכה היתה מצלחת ועולה בידם) אתי למבני חדא הוא בני תרתין (כשבאו לבנות לבינה אחת, היו נבנים שתיים) אתי למישויע תרתין והוא מישויע ארבע (באו ליטוח ולחבר שני אבנים היו ניטוחים ומתחברים ארבע אבנים מאליהם, וכל זה מכוח הקליפות שעזרו להם).

מדרש רבה נח פרשה לח

הארץ שפה אחת לפיכך נשתיירה מהן פליטה, רבי אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודה זרה ושולום ביניהם, אמר המקום כביכול איני יכול לשלוט בהן כיון ששלום ביניהם שנאמר (הושע י, ד) חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל משנחלקו מה הוא אומר (שם י, ב) חלק לבם עתה יאשמו, הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת.

מדרש רבה נח פרשה לח

המזכבה שבנה נח הוא מקום המזכבה כבית המקדש

יבין נח מזבחה לה' ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבחה (בראשית ח, כ). איתא ברמב"ם (בית הבחירה ב, ב) "ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם

סדר נוסח התפילה

תקנת אנשי כנסת הגדולה לאחר החורבן

כתב הרמב"ם (פ"א מהל' תפילה); מצוות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלקיכם, ודרשו חז"ל איזהו עבודה שבלב זו תפילה. ומן התורה אין מספר כמה צריכים להתפלל בכל יום, ואין נוסח של תפילה, ואין לה זמן קבוע. וחובב המצוה היא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחינה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כוחו.

ומימות משה רבינו עד שבאו אנשי כנסת הגדולה היה כל אחד מתפלל כפי יכולתו, יש שהיה מתפלל פעם אחת ביום, ויש שהיה מתפלל פעמים הרבה. אבל לאחר חורבן הבית ראו אנשי כנסת הגדולה שנקצר לשון העם מלהתפלל כראוי, ונתבלבל שפתם להתפלל ולא יכלו לדבר לשון קודש נקי כמו שראוי לדבר לפני המלך, על כן עמדו ותקינו נוסח תפילה מסודרת וקבעוהו חובה בפי כל ישראל כדי שיתפללו כתיקונם, ותקינו מנין התפילות כמנין הקרבנות. עד כאן מדברי הרמב"ם.

אנשי כנסת הגדולה לא באו רק להוסיף

לפי הדברים נראה שאנשי כנסת הגדולה לא באו למעט ממצות תפילה, אלא באו לתקן שלא תשתכח צורת התפילה הראויה מכלל ישראל במשך הדורות. ומי שהיה נהוג להתפלל בזמן אנשי כנסת הגדולה בנוסח מיוחד משלו עדיין ממשך להתפלל עם הנוסח שלו, ואדרבה בנוסח האישי שלו היה מעלה יתירה שהיא 'עבודה שבלב' שיוצאים בה מן התורה, אלא שבנוסף לה תקנו חז"ל חיוב מדרבנן להוסיף גם הברכות שתיקנו הם. ולכן אנו רואים שבמשך הדורות היה נוסחאות שונות ומנהגים שונים בסדר התפילות בנוסף לעיקרי הברכות, כי כל אחד ואחד היה ממשך להתפלל על הצרכים שלו כפי השגתו.

וכעין זה כתב החתם סופר (ש"ח פ"א סי' רח) לגבי פורים קטן, דאיסור הספד ותענית בפורים קטן באדר א' הוא מן התורה, ואילו מצות פורים גדול באדר ב' הוא רק מדרבנן. שהמצוה לעשות זכרון לנס ביום שנעשה לו נס הוא מן התורה, ומן התורה אין שיעור לדבר ובזיכרון כל דהו שעושים יוצאים, וזה יוצאים תיכף כבר באדר א', אלא שחז"ל הוסיפו לעשות איכות וכמות לזכרון הנס באדר ב', בחיוב קריאת המגילה ומשלוש מנות, וחיובים אלו הם רק מדרבנן.

ברכות התפילה מיוסד על נוסחאות קודמים

מטעם זה נמצאו אצלנו הרבה מנוסחאות תחינות ותפילות על פי נוסחאות קודמים עוד מלפני אנשי כנסת הגדולה שאינם חובה כל כך, שאנשי כנסת הגדולה לא באו להוריד את נוסחאות התפילות שהיה נהוג אלא הוסיפו עליהם מטעב ברכה, ועל מה שתיקנו עשאוהו חובה.

וגם סדר הברכות עצמם תיקנו אנשי כנסת הגדולה על פי נוסחאות תפילות קדומות ופסוקים שבתנ"ך לפי שכל תפילה שהיא יותר קדומה יש בה מעלה יתירה, שהרי בזמנים הראשונים היה דעתם יותר רחבה ולשונם יותר נקיה והיה יודעים לתקן תפילה יותר נקיה. וכך גם תיקנו ברכת ברוך שאמר וישתבח על מזמורי תהלים של פסוקי דזמרה שהיה נהוג כל אחד לומר כתפילה אישית. ומבואר בבית יוסף (ס"א) שבזמן דוד המלך היה נהוג כבר לומר הפסוקים של 'הודו'.

נוסח התפילה שלנו משולב מברכות ומזמורים

נמצא שנוסח התפילה שלנו משולבת משני דברים; א. נוסח הברכות שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, שקבעוהו חז"ל בנוסח מיוחד במטעב ברכה כתפילה חיובית מדרבנן. ב. נוסח תפילה מפסוקים ומזמורים שהיה כל אחד אומר בזמנם לפי הצורך, וזה היה מבוסס יותר על התפילה שבלב לקיים בה מצוה מן המובחר מן התורה.

ומטעם זה אנו רואים במשך הדורות שנתחברו וניתוספו עוד ועוד תפילות פיוטים וסליחות כפי הצורך, ולא סמכו עצמם על נוסח הקבוע שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, שרצו להרד לקיים המצוה עשה מן התורה 'עבודה שבלב' כמו שהיו רגילים בזמנים הקודמים להוסיף נוסחאות ולהתפלל כל אחד כרגיל על לשונו.

פסוקים ומזמורים נוספים

במשך הדורות ניתוספו המנהג לומר גם פרשת העקידה, לעולם 'הא אדם, פרשיות הקרבנות, משנת איזהו מקומן, מזמור שיר תנוכת, מזמור לתודה, וכרות עמו הברית, השירה. וכל פרשה ומזמור שנהוג לומר יש לה מקור או זוהר והקדוש א' בתקנת הגאונים באשר ספרי הראשונים, ויש לכל דבר טעם מיוחד וכפי המבואר בכמה ספרים בארוכה (סידור אוצר התפילות, מקורי התפילה, סידור הגאונים והמקובלים ועוד).

הרבה מזמורים מהם אין חיוב על פי דין חז"ל לאמרם, שהרי לא נתקנו כחובה מפי אנשי כנסת הגדולה, רק נתקנו על פי המנהגים קדמונים ועל פי סוד סדר עליות התפילה, אבל האומרים מקיים מצות עשה של תורה של 'עבודה שבלב' שהרי נתקנו לצורך שיתקבלו התפילות ברחמים וברצון.

ויש מזמורים שהגם שאינם מכלל התקנה של אנשי כנסת הגדולה, אבל עצם המנהג מחייב לכל אחד ואחד ישראל אילו תיקנה אנשי כנסת הגדולה, וכפי שהרחיב הרמב"ם בהקדמתו ומובא בקובץ שיעורים (קונטרס דברי סופרים סי' ב) שדבר שהתפשט אצל כל חכמי ישראל או רובם בכל מקום שהם הרי זה כפסק ישראל לעשות כן ואסור לחלוק על זה. ולכן 'פרשת התמיד' משנת איזהו מקומן 'מזמור לתודה' פסוקי הודו' וכרות עד סוף השירה' של כל הדברים האלו שמובאים בהולחן ערוך בלי חולק יש חיוב גמור לאמרם.

השראת השכינה בשעת מלחמה

שכתב החינוך (ש"ט) שטעם המצוה מפורש בפסוק 'כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך', שהמלחמה היה מתנהלת אך ורק על ידי נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבידו כבר הלך לו ושב אל הבית ונשארו הטובים אשר רוח אלקים שוכן בתוכם, והיה ראוי להם לעמוד בנקיות המביאה לידי רוח הקודש, כדי שיהיו דבקים בשכינה.

ממוצא הדברים אנו למדים שכלל ישראל היו כובשים את ארץ ישראל על ידי כח התורה והשראת השכינה, ולא דרך כלי זין, כמו שכבש אברהם אבינו את המלכים, וכמו שכבש משה רבינו את סיחון ועוג. כפי שמצינו שבשעה שנתגלה הקב"ה למשה רבינו בסנה ובישר לו שיוציא את בני ישראל ממצרים ויכניסם לארץ ישראל לקיים ברית בין הבתרים, אמר לו שזה יהיה באמצעות קבלת התורה כמו שכתוב 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הר הזה'. וכך אמר רבינו הקדוש: 'משיח וועט אפ נעמען די וועלט אן קיין שאם פילוער'. והדברים מבוארים בארוכה בהרבה ספרים (ע"י בית אלקים למב"ט שער היסודות פרק לב, בד הקמח אות א אבל הד').

וכבר כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ד) 'לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשא אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא'.

וכבר כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ד) 'לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשא אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא'.

הראשונים מוני התרי"ג מצוות מנו שני מצוות עשה שהיו נוהגות בזמן שיצאו בני ישראל למלחמה. מצוה אחת, שבכל מקום שהיו מגיעים היו צריכים להכין מקום מחוץ למחנה להיפנות שם, כמו שכתוב בפרשת כי תצא (דברים כ"ג) 'ויד תהיה לך על אזניך'. והמצוה השניה, שיהיו כלי חפירה תלויים על כל אחד ואחד עם כלי מלחמתו שיוכל לחפור בקרקע כדי לכסות הצואה מעל פני הארץ כמו שכתוב (ש"ט) 'ויתד תהיה לך על אזניך'. כן כתבו הרמב"ם (ס"ה"מ מצוה קצב וקצא).

החינוך (מורה נבוכים ח"א ד' ס"ג) (מצוה ק"ט) והיראים (מצוה תלב) שמצוה זו היתה נוהגת במיוחד בשעת מלחמה.

היראים כתב שטעם המצוה היא מפני שבשעת מלחמה היו מולכים את הארון במלחמה עמהם, והתורה הנתונה בארון הייתה הולכת לפנייהם ובזכותה היו כובשים את הארץ, וצויה הקב"ה שינהגו בקדושה ובטהרה בשעת המלחמה מפני קדושת הארון. וכמו שכתוב בתורה בפרשת בהעלותך כאשר נסעו בני ישראל מסיני כדי להיכנס לארץ ישראל 'ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינצו משנאיך מפניך', אלא שטרם שהספיקו להיכנס נזרה גזירת המרגלים והסתובבו במדבר עוד ארבעים שנה.

הרמב"ם (הל' מלכים פ"ו ה"ט) וסובר שמצוה זו נוהגת בין אם היה עמהם הארון ובין שאין עמהם הארון, לפי שבשעת מלחמה היו צריכים להיזהר ביותר שתהיה השראת השכינה להצילם מיד אויב. וכפי

דילוגים בסדר התפילה

נפסק בשולחן ערוך (סימן נב) שמי שהתאחר ובא לבית הכנסת לאחר שהתחילו הציבור להתפלל יש לו לדלג על פסוקי דזמרה כדי להתפלל עם הציבור, שהרי פסוקי דזמרה לא נתקנו אלא בשביל התפילה שתהיה רצויה ומקובלת, ומוטב להתפלל עם הציבור שאז תפלתו מקובלת ודאי מלהתפלל ביחיד, שתפילת הרבים תמיד מקובלת יותר מן היחיד (ע"י שיעור ד' ש"ט).

ומנו הפוסקים סדרי עדיפויות מה לומר ומה לדלג למי שיש לו זמן לומר מעט מזמורים, וכל דבר שהוא פחות חובה מדלגים אותו יותר מהר. וכתב המשנה ברורה (סק"א) שאמנם המגיד הזהיר לבית יוסף לבוא לבית הכנסת בהשכמה כדי שיוכל להתפלל כסדר ולא בדילוג כי העושה כן מהפך הצינורות, ורק מי שמתאחר ובא באמצע התפילה יעשה כן כדיעבד כדי לזכות לתפילה בציבור, וגם מי שאינו רגיל להתפלל עם הציבור בתמידות ואירע לו פעם שבא לבית הכנסת ידלג המזמורים כדי שייזכה לפחות פעם זה להתפלל עם הציבור.

אכן השערי תשובה (סק"א) כתב שזהו דוקא למי שמתאחר ובא באמצע המנין, אבל מי שדרכו להתפלל בתחילת המנין וגם אם הוא המגיע בתחילת התפילה אינו יכול להתפלל בשוה

ולא יועיל להתפלל עמהם יחד כיון שהוא מתנהל לאט ובמתון, ואם יתפלל עמהם יפסיד הכוונה, מותר לו להתפלל על הסדר. ונראה הטעם, שאדם זה שמתפלל לאט במתון ובכוונה מקיים יותר את המצוה מן התורה ולעבדו בכל לבבכם, לעומת חובת נוסח תפילת שמונה עשרה בציבור שהיא רק מצוה דרבנן. ואף שאסור לעבור על דברי סופרים, מכל מקום אדם זה שמתפלל תמיד לאט ואינו יכול לכיין עצמו עם הציבור עדיף לקיים עיקר מצות תפילה של תורה מאשר תפילה בציבור.

החידוש של התבודדות

מכלל הדברים אפשר לראות את חידושו הגדול של רבינו הקדוש ז"ל על עצת התבודדות, שהדריך אותנו שיש כח ביד כל אחד להתפלל בזמניו כשפת לשונו כפי מה שהוא, גם אם איננה נקיה ורצויה. וכפי שאמר (חיי מוהר"ן אות שצ"ב) שזהו 'דרך ישן' שכן היו נוהגים כבר לפני זמן אנשי כנסת הגדולה שכל אחד היה מתפלל כפי מה שהיה רגיל על עצות לשונו, אבל הוא 'דרך חדש שעדיין לא הלך אדם בו מעולם' שבזמניהם היו מבררים כל נוסח של תפילה על פי סודות עמוקים, ואנו אין לנו הכח הזה, אבל אף על פי כן אמר שיש להתפלל תפילה פשוטה ותמימה מעומק הלב וזהו שיגיע עד כסא הכבוד.

רבי אפרים (ה)

והסידורי מחלה מקרבך

פעמים רבות אירע שבדרך נסיעתו מארץ ישראל לאומאן נחלה רבי אפרים ממחלת הים, וכשהגיע לאומאן היה נוהג רבי משה קראסינשטיין, שהיה עשיר גדול מחשובי אנ"ש, להכין לו דוד מלא יין ורוחח עם עשב הנקרא 'פאלין' בתוכו, כדי לעשות את הסגולה מה שמקובל בפי אנ"ש מפי רבינו ז"ל סגולה למי שנחלה בנטיעה על הים במחלת הים (קדחת) שיחך יין וירתיחו, ואחר שנתרח יכניסו בתוכו עשב הנקרא פאלין שהוא עשב מר מאוד וישתהו, ויפסוק המחלה. ונהג עצמו ר' אפרים לאכלו והבריא (שיש"ק ח"ב סי' ק"ד).

"יראיך ידאוני וישמחו לדברך יחלתי"

מסופר שפעם אחד כשהגיע לאומאן על ראש השנה, הלך רבי נחמן מטולטשין לקראתו לקבל פניו, וחיבקו עצמם כשני אהובים וידידים נאמנים, וראו עליהם את גודל השמחה והתקשרות ששרו על הנהגתו אריוותא מאריות שבחבורת מוהרנ"ת. ואז ענה ר' אפרים ואמר לעומתו בצחות לשונו: "יראיך ידאוני וישמחו" נתקיים בי' ההלה לאל, אבער אוואו נעמט מען דעם "לדברך יחלתי" (= אבל איך זוכים לקיים המשך הכתוב "לדברך יחלתי" (שיש"ק ח"ה סי' קמ"ח).

"אם תבקשנה ככסף"

אף בעת זקנותו שהיה לו טירחא עצומה שאין לשער לנסוע מארץ ישראל לאומאן, לא הניח את רגילותו, ובכל שנה ושנה טרח בכל כוחו ומאודו, ונסע במיוחד מירושלים עיה"ק על ראש השנה הק' להיות אצל רבינו הקדוש באומאן.

ופעם אחת שאלו אותו כמה מתושבי ירושלים: היתכן שזקן כמותכם יטריח עצמו בכל שנה בטררחא כזאת? ענה לה ר' אפרים בחכמתו: נוסע אני לרגל מסחרי, שיש לי כמה עסקים בחו"ל, ונצרך אני לסדרם ולארגנם מחדש. כששמעו זאת אמרו לו: נו, זהו כבר ענין אחר! כי ידע ר' אפרים שסתם אנשים אין להם השגה בהראש השנה של רבינו ז"ל, ובעבור צרכים הגשמיים מבינים העולם היטב המסירות נפש של העוסק בהם, ואף אם טורח עצמו ונוסע למרחקים ומסכן נפשו אף על ספק ריווח. משא"כ אם מוסר נפשו ומאודו עבור עניינים רוחניים, ובפרט לענין כזה לנסוע לצדיק שבו תלוי כל יהדותו (עיי' ליקו"מ ח"א סי' ט"ו), זה אין מבינים כלל, ושואלים קושיות היתכן וכו' (שיש"ק ח"ה סי' קמ"ז).

להיות בעלמא הדין על ר"ה ולא להיות באומאן?

ופעם אחת שאלו אותו אנשי ארץ ישראל: היתכן שזקן כמותכם יטריח עצמו בכל שנה בטררחא כזאת? ענה ר' אפרים: אפילו אם אמות בדרך ואקבר באיזה גן (אוניטער א פארק) גם זה טוב לי, העיקר שהשתדלתי ונסעתי לאומאן על ראש השנה. ואף שלא אזכה עכשיו בזאת השנה להיות על ר"ה (אם יסתלק באמצע הנסיעה) הרי זכיתי להיות בר"ה הקודם. "אבער דא צו לעבן און אין אומאן אויף ראש השנה נישט זיין איז מיר ערגער!" (= אולם לחיות כאן בעולם הזה ולא להיות בר"ה באומאן זה גרוע לי יותר) (שיש"ק ח"ה סי' קמ"ה).

ובספר שו"ת שערי צדיק (מכתב ו) להרה"ח ר' גדלי' קעניג ז"ל מסופר כל זאת באריכות גדול וביתר פרטים, עיי"ש.

בהתקשרות לציון רביז"ל באומאן

ובאחד השנים, כאשר לא עלתה בידו לנסוע, היה לו צער איום ונורא, וכפי שמספר רבי אברהם שטערנינגארץ ז"ל:

"שמעתי מרבי אפרים ב"ר נפתלי ז"ל שלעת זקנתו היה דר בארץ הקודש עיה"ק תובכ"א, והיה תמיד נוסע משם על ראש השנה לאומאן, איך פ"א היה סיבה מאת ה' שנשאר על ראש השנה בביתו בירושלים מחמת שלא היו באפשרות בשום אופן ליסע, ולבו היה דוח מאד על זה. באותו השנה בעת שהגיע לזמן תפלת מנחה בערב ראש השנה אצל הכותל המערבי, נזכר את עצמו בתפלת המנחה של אנ"ש באומאן בהקיבוץ הקדוש, וכאב לבו כל כך עד שכמעט יצא מחיותו מחמת שברון לבו שאינו זוכה להיות באומאן אצל ציון רביז"ל, עד שצעק "רבש"ע אני מקשר עצמי עם כלל התפילות שלי של כל ראש השנה להתפללות שמתפללים בהקיבוץ הקדושה באומאן" ומזה נתקרר דעתו קצת. וניתן להבין שבשנים הקדמונית בירושלים אצל הכותל המערבי התפללו שם המונים המונים משלומי אמוני בני ישראל בערב ראש השנה, וגם בראש השנה בעצמו ככוונה שלימה, ואעפ"כ קישר את עצמו עם כל תפילתו לאומאן לרביז"ל" (מכתבי נעתימות נחצ' סי' ה').

אור המאיר

נודע בשערים שמו הטהור של רבה של לובלין הגה"צ מהר"ם שפירא זצ"ל, ראש ישיבת יח"ל ומייסד הדף היומי, אשר ריבה פעלים לתורה והשתדל רבות למען טובתם של ישראל.

אולם למעשה, בחייו האישיים, סבל המהר"ם מרורות, וידוע שלא נפקד בזרע של קיימא, וכך גם היה מסובל בצרות צרורות רבות, אך הוא בא לידי החלטה שהוא לא חי עבור עצמו אלא עבור עם ישראל, והקדיש את חייו הפרטיים למען הכלל.

ושמעתה כאן בירושלים מאיש חשוב מילידי העיר לובלין, ששמע מאיש נאמן שהיה בן בית אצל המהר"ם שפירא, וחי אתו יחד, וסיפר שבלילות היה רבי מאיר שבור ורצוץ ועצוב, וגנח ובכה כל הלילה, אך כשקם ליום חדש התגבר על כל מכאוביו הפרטיים ושכח מהם לגמרי, והשקיע את עצמו בשתדלנות הציבורית ונעשה איש חי רב פעלים, וסובב את העולם כדי להיטיב למען אחיו.

ובנוסף לפעולותיו חובקי העולם למען הרבים, שם עינו וליבו למען כל יחיד, וחיפש להביא לכל אחד עזר וסיוע, גם כאשר לא נתבקש לכך. ולמשל כשראה פעם אדם עומד עם דוכן למכור מרכולתו בפינה צדדית, פנה אליו המהר"ם והמליץ לו להעמיד את הדוכן במקום אחר ויותר מרכזי אשר שם יוכל למשוך אליו לקוחות נוספים.

וכך השקיע את עצמו בעסקים אלו בשביל הכלל, והרביץ תורה לרבים, והשכיח מעליו לגמרי את חייו הפרטיים במשך היום כולו.

וללמד בא עבור אלו הסובלים בחייהם האישיים, שגם אם מרוב צרותיהם מתקשים לישון בלילה, עם כל זה יעשו ככל היכולת לדחות את הדברים המעיקים לזמן מסוים, ובשאר היום כשיוצאים לעשות מלאכתם ולימודם יעשו ככל יכולתם להתעסק בדברים מועילים, ובכך ישכחו לפרקים מדאגותיהם וישתחררו מהחבלין דמעיקין שתוקפים אותם.

מסופר על אחד שזכה להתוודע לדרוכו של רביה"ק הנגמ"ח זי"ע, וראה כי בברסלב יוכל להתקרב אל השי"ת ולבוא לתיקונו הנצחי. דא עקא, שהלה נמנה על חסידי רבי מסוים, שכבר נסתלק לבית עולמו, ואמרו משמו דיבורי התנגדות לברסלב. וכשגברו חששותיו הלך להיוועץ אצל המהר"ם שפירא זצ"ל כדת מה לעשות.

המהר"ם ענה לו בסיפור על הגה"צ המהרש"ם הכהן מברעז'אן זצ"ל, שבא לפניו מקרה של שוחט קבוע בעיר אחת שמפני סיבה כלשהיא הדיחו רבה של העיר מתפקידו. עבר זמן מה והרב נפטר, ואז ביקשו כל אנשי העיר להשיב את השוחט הוותיק על כנו, מאחר שהיה ירא שמים מרבים ואומן נפלא שאין דומה לו, אך חזקה עליהם פקודת הרב המנוח, וחששו להמרות פיו, ובאו לפני המהרש"ם לשמוע דעת תורה. ויען להם המהרש"ם שעתה נמצא רבם בעולם האמת, ושם הוא רואה שהאמת עם השוחט, וממילא הרב בעצמו רוצה שיחזירו את השוחט, וכן עשו.

ויאמר המהר"ם שפירא לאותו חסיד: רבך נמצא כבר בעולם האמת ושם יודע גם הוא את צדקת דרכה של ברסלב, ומעתה מה לך לחשוש?!

באחת מדרשותיו עמד המהר"ם שפירא מלובלין ודרש את הכתוב (דברים יז ח): "כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְּבָר לְמַשְׁפֵּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דָּיו לְדָיו וּבֵין יָגַע לְיָגַע וּבֵין דְּבָרֵי רִיבָת בְּשִׁעְרֶיךָ."

ויזעק המהר"ם:

התורה פונה אלינו כאשר אנו מתפללים ותמהים: 'בין דם לדם' - מה טעם נשפך דם ישראל כמים יותר מדם אומות העולם? 'בין דין לדין' - למה נשתנו בני ישראל ששורים עליהם דינים קשים כאלו? 'בין יגע ליגע' - מדוע יש מחלות השולטים רק בבני ישראל ולא באומות העולם?

התירוץ לכך הוא: 'דברי ריבות בשעריך' - על ידי ריבוי המחלוקת רח"ל, שעל ידי המחלוקת מקלקלים את דיבורי התורה והתפילה, ועל ידי זה יש חלילה חרון אף מלמעלה.

והנה, מצוי מאד אצל בעלי מחלוקת, שגם כשכבר רוצים לשוב בתשובה, בא היצר הרע וכביכול "עוזרו" להם לעשות חשבון נפשם; האם יוכל באמת לפייס את כל מי שפגע בו, ובפרט אדם זה וזה שכל כך יצאתי נגדו, עד כדי להשמיד ולאבד, ובאמת האם מותר לפייסו... וכך ממשיך לחטוא רח"ל.

האמת היא שצריכים להתחיל לשוב מיד, ללא שום חשבונות של הצטדקות, אלא להפסיק לעסוק ברכילות ולשון הרע, ולברוח מכל מיני מחלוקת, ולקבל על עצמו שלפחות מהיום לא יחטא יותר לאנשים. ובכלל, אהבת ישראל אפשר לקיים ולהרבות גם אם עדיין לא פייס אותו.

ואם יסיתו היצר הרע לאמור: והרי צריכים לתשובה גמורה; לפייס את כל מי שחטא נגדם, ואם לא אין זו תשובה בכלל. על זה ירחם ה', ובמשך הזמן יזדמן לו גם לעשות את הגמר ולפייס את מי שצריך, ובינתיים רוץ והזדון להתחיל לשוב אליו יתברך צעד אחר צעד, וכמובא במדרש על הפסוק "שובה אלי ואשובה אליכם" - שאתה תתחיל לשוב, ומה שאינך יכול - יבוא השי"ת לקראתך... אבל לחזור אחרנית בגלל שאין לו את שלימות התשובה אינו אלא מתעתועי היצר ומצדקנותו והתלבשותו במצוות שהוא הגרוע מכל.

ברכת מזל טוב
להרה"ח ר' אלטר שמואל טפנסקי שליט"א
לרגל נישואי בנו הר"ר משה הי"ו
עב"ג בשעט"מ
יה"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל
בדרך רביה"ק זיע"א

לרגל מלאת תשעים שנה מהסתלקות
הגה"צ רבי יהודה מאיר בן רבי יעקב שמשון שפירא זצ"ל
ז' חשון תרצ"ד - תשפ"ד

072.332.3300
1-929.8415.876
44-203.1500.313

בא"י:
באר"ב:
בארופה:

מערכת שיעורים נפש משיבת
שיעורי הרה"צ רבי יעקב מאיר שכמער שליט"א

072.3323.796
קול אנ"ש דקהילתנו